

Ερευνητική Πρόταση Παύλου Κουτσολιάκου για την εκπόνηση Διδακτορικής Διατριβής στο τμήμα Φιλολογίας της Φιλοσοφικής σχολής του Ε.Κ.Π.Α.

Προτεινόμενος τίτλος διδακτορικής διατριβής:

«Η άσκηση δεξιοτήτων ακρόασης σε συνδυασμό με κατάλληλες αφηγηματικές τεχνικές στο Δημοτικό σχολείο»

Θεωρητικό και εννοιολογικό πλαίσιο – Σκεπτικό Έρευνας

Ο κύριος σκοπός του γλωσσικού μαθήματος στο δημοτικό σχολείο ορίζεται ως εξής: *«Η διδασκαλία του μαθήματος της γλώσσας στο Δημοτικό αποσκοπεί στην ανάπτυξη της ικανότητας των μαθητών να χειρίζονται με επάρκεια και αυτοπεποίθηση, συνειδητά, υπεύθυνα, αποτελεσματικά και δημιουργικά το γραπτό και τον προφορικό λόγο, ώστε να συμμετέχουν ενεργά στη σχολική και την ευρύτερη κοινωνία τους. ».*
(Δ.Ε.Π.Π.Σ. και Α.Π.Σ. ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ – ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ)

Αναλύοντας τον σκοπό αυτό ορίζονται ως κύριοι άξονες κατάκτησης του γνωστικού περιεχομένου και της επικοινωνίας, ο προφορικός και ο γραπτός λόγος.

Παρατηρώντας την εξειδίκευση των στόχων του προφορικού λόγου διακρίνουμε ότι «Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να: θέτει σε λειτουργία μηχανισμούς **ακουστικής** και απαντητικής ετοιμότητας (ακροάται, παίρνει το λόγο, δεν ξεφεύγει από το θέμα). Παρακολουθεί διάφορες μορφές του προφορικού λόγου και συμμετέχει αναλόγως. ».

Μπορούμε δε να προσθέσουμε ότι η δεξιότητα της αποτελεσματικής **ακρόασης** είναι απαραίτητη για τη διαδικασία της συνεχούς μάθησης, βελτίωση της ικανότητας για ομαδική εργασία, ανάπτυξη της ικανότητας διαχείρισης και διαπραγμάτευσης καθώς και την ενίσχυση της συναισθηματικής νοημοσύνης. Κατανοώντας δε την σημασία της ακρόασης όπως ορίζεται ως *«διαδικασία πρόσληψης, κατασκευής νοήματος και ανταπόκρισης κατά τον προφορικό λόγο σε λεκτικά και μη λεκτικά μηνύματα»*
(A.Ergeneli)

Είναι εύλογο λοιπόν να προκύπτει το ερώτημα: Κατά πόσο δυνατό είναι ικανός ένας μαθητής να ακροάται με αποτελεσματικότητα κατά τη διδακτική διαδικασία; Με το δεδομένο ότι είμαστε ικανοί να ακούμε και να καταλαβαίνουμε από 125 -250 λέξεις το λεπτό ενώ ταυτόχρονα μπορούμε να σκεφτούμε 1000-3000 λέξεις το λεπτό, έρευνες έχουν δείξει ότι:

- 75% από ό,τι ακούμε χάνεται γιατί είτε είμαστε αφηρημένοι ή σκεφτόμαστε άλλα από αυτά που ακούμε
- Μόλις το 20%-25% από ό,τι ακούμε συγκρατούμε και θυμόμαστε
- Λιγότερο δε από το 2% των ανθρώπων προσλαμβάνουν αποτελεσματικά την σχολική εκπαίδευση μέσω της διαδικασίας ακρόασης

Επιπρόσθετα μπορούμε να αναφέρουμε ότι η ακρόαση ως διαδικασία διακρίνεται σε 3 κύριους τύπους όπως συναντώνται και στην εκπαιδευτική διαδικασία:

- Παθητική ακρόαση
- Επιλεκτική ακρόαση
- Ενεργητική ακρόαση (Keneth A. Welsh)

Ποιες πρέπει να είναι όμως οι ενδεδειγμένες προσεγγίσεις για τη βελτίωση του μαθητή ως ενεργού ακροατή;

Όταν μάλιστα έχει παρατηρηθεί ότι το 70% της προφορικής επικοινωνίας είτε παρερμηνεύεται, είτε δεν κατανοείται, είτε παραμορφώνεται διαστρεβλώνεται ή απλά δεν ακούγεται και διαφεύγει. (A.Ergeneli)

Φυσικά δεν παραγνωρίζεται και η σημασία του κατάλληλου τρόπου αφήγησης και τεχνική προσέγγισης από πλευράς του εκπαιδευτικού έτσι ώστε ο επιτυχημένος συνδυασμός ακρόασης – αφήγησης (πομπός – δέκτης) να πετυχαίνει με αποτελεσματικότητα και σαφήνεια τους στόχους της διδασκαλίας.

Ένας από τους πολλούς ορισμούς της αφήγησης είναι ότι : *«Η αφήγηση ορίζεται ως η αλληλεπιδραστική τέχνη της χρήσης λέξεων και δράσεων για την αναπαράσταση των στοιχείων και των εικόνων μιας ιστορίας ή ενός θέματος με τρόπο που να κεντρίζει τη φαντασία και το ενδιαφέρον του ακροατή.»*(National Storytelling Network).

Ωστόσο, πέρα από την μεταβίβαση γνώσεων, πολιτισμικών αξιών, στάσεων και αξιών, η αφήγηση χρησιμοποιείται από τους ανθρώπους στην προσπάθειά τους να εναρμονιστούν με το περιβάλλον και να κατανοήσουν την ανθρώπινη ύπαρξη. Κυρίως, η αφήγηση χρησιμοποιείται ως ψυχαγωγικό μέσο που κεντρίζει το ενδιαφέρον, ευχαριστεί και δραστηριοποιεί οπτικοακουστικά τον ακροατή. Ωστόσο, παρά τον ψυχαγωγικό της ρόλο, η αφήγηση έχει εφαρμοστεί ευρέως στην εκπαίδευση ως πρωταρχικό μέσο διαπαιδαγώγησης στα εκάστοτε εκπαιδευτικά συστήματα και έχει απασχολήσει έντονα την εκπαιδευτική έρευνα. Σύμφωνα με τον Matthews (1977), ο τρόπος κωδικοποίησης και παρουσίασης του μαθησιακού αντικειμένου, όπως και κάθε είδους πληροφορίας, επηρεάζει σημαντικά τη δυνατότητα των ανθρώπων να το απομνημονεύσουν και να το ανακαλέσουν στο μέλλον.

Η αφήγηση αποτελεί ένα πολύ σημαντικό εργαλείο σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, καθώς έχει αποδειχθεί ότι αυξάνει τις προφορικές και βελτιώνει τις γραπτές ικανότητες λόγου των εκπαιδευομένων, ενώ ταυτόχρονα ενισχύει δεξιότητες κριτικής σκέψης, ανάλυσης και σύνθεσης πληροφοριών.

Πιο συγκεκριμένα, η αφήγηση (συμπεριλαμβανομένης της δημιουργίας και της ακρόασης και κατανόησης μιας ιστορίας) οδηγεί τον εκπαιδευόμενο στην εξάσκηση σύνθετων επικοινωνιακών δεξιοτήτων μέσα από τη δόμηση περιεχομένου, την επεξεργασία των πληροφοριών και την εξαγωγή νοήματος.

Η αφήγηση μιας κατανοητής ιστορίας, μπορεί να είναι ο καλύτερος τρόπος κανείς να μάθει, να θυμάται, και να μπορεί να αναπαράγει επιστημονικές ιδέες.

Επικεντρώνοντας λοιπόν στον προφορικό λόγο στην δημοτική εκπαίδευση και την στενή σχέση αφήγησης – ακρόασης κατά την εκπαιδευτική διαδικασία μπορούμε να εντοπίσουμε τις κατάλληλες τεχνικές που να βελτιώνουν τη δεξιότητα της αποτελεσματικής ακρόασης σε συνδυασμό με τις σύγχρονες αφηγηματικές τεχνικές;

Πηγές έμπνευσης

Το παραπάνω πλαίσιο προβληματισμών και αναφορών αποτέλεσε για εμένα, σε πρώτο επίπεδο, την αφορμή να ασχοληθώ και παρατηρήσω την στενή σχέση της ακρόασης και της αφήγησης ως κύριους παράγοντες καλλιέργειας του προφορικού λόγου αλλά

και της άμεσης τους σύνδεσης με την επίτευξη των διδακτικών στόχων στη Δημοτική εκπαίδευση.

Σε δεύτερο επίπεδο ως δάσκαλος με εικοσαετή εμπειρία στη διδασκαλία, στο Δημοτικό σχολείο, ήταν πάντα αντικείμενο προβληματισμού η σταδιακή δυσκολία στην αποτελεσματική ακρόαση των μαθητών σε σχέση με το οποιοδήποτε διδακτικό αντικείμενο. Παράλληλα και η διαπίστωση έλλειψης σταθμισμένων δραστηριοτήτων βελτίωσης της δεξιότητας της ακρόασης σε συνδυασμό με ανάλογες αφηγηματικές τεχνικές.

Ερευνητικό ερώτημα – Στόχοι της έρευνας

Το κύριο ερευνητικό ερώτημα διακρίνεται ως εξής: *« Μπορεί το γνωστικό αντικείμενο μιας προφορικής διδασκαλίας να προσληφθεί αποτελεσματικά και σε ικανοποιητικό βαθμό μέσω κατάλληλων αφηγηματικών τεχνικών σε μαθητές με ασκημένες δεξιότητες αποτελεσματικής ακρόασης »;*

Οι ερευνητικές υποθέσεις που συνοδεύουν το ερώτημα συνοψίζονται σε:

- *Υποτίθεται ότι η αφηγηματική μέθοδος διδασκαλίας είναι αποτελεσματική για την κατάκτηση της γνώσης*
- *Υποτίθεται ότι ο συνδυασμός της αποτελεσματικής ακρόαση και των αφηγηματικών τεχνικών οδηγεί στην διατήρηση της κατακτηθείσας γνώσης για μεγάλη χρονική διάρκεια*

Μεθοδολογία

Οι παραπάνω στόχοι θα επιτευχθούν μέσω και των δύο υπάρχουσών μεθόδων έρευνας, της Ποιοτικής και της Ποσοτικής. Δηλαδή, σε ένα πρώτο στάδιο θα εξαχθούν συμπεράσματα έπειτα από μελέτη τεκμηρίων και σε ένα δεύτερο τα συμπεράσματα θα προκύψουν μετά από συνεντεύξεις και χρήση ερωτηματολογίων.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση θα πραγματοποιηθεί, αρχικά, καταγραφή όλων των μορφών ακρόασης στην εκπαίδευση βασισμένοι τόσο στην ελληνική όσο και στην παγκόσμια βιβλιογραφία. Ανάλογα θα καταγραφούν όλες οι αφηγηματικές μέθοδοι καθώς και όλα τα στοιχεία και ανάλογες τεχνικές που συνθέτουν τη σύγχρονη αφήγηση στην εκπαίδευση όπως παρουσιάζονται αντίστοιχα στην ελληνική αλλά και ξένη εκπαίδευση.

Ταυτόχρονα θα σχεδιαστεί και θα εφαρμοστεί από τον ερευνητή εκπαιδευτικό υλικό για κάθε τάξη του δημοτικού σχολείου βασισμένου στην προαγωγή της ακουστικής δεξιότητας των μαθητών σε συνδυασμό με κατάλληλες αφηγηματικές τεχνικές. Η συγκέντρωση και η αξιολόγηση των ερωτηματολογίων θα αφορούν τμήματα μαθητών ποικίλων ικανοτήτων από όλες τις τάξεις του δημοτικού σχολείου καθώς και από τους εκπαιδευτικούς τους.

Συλλογή Δεδομένων και Χώρος διεξαγωγής της έρευνας

- Βιβλιοθήκη του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών
- Βιβλιοθήκη του Institute of Education of London University
- Σχολική μονάδα δημοτικών σχολείων Κολλεγίου Αθηνών

Ενδεικτική βιβλιογραφία – Αρθρογραφία

- Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών (ΑΠΣ) της Ελληνικής Γλώσσας για το Δημοτικό σχολείο 2003. ΦΕΚ 303 ΤΕΧ. Β' /13/-3-03
- Αναλυτικά Προγράμματα Δημοτικής Εκπαίδευσης (1996). Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού. Λευκωσία
- Anderson, R., Hiebert, E., Scott, J., Wilkinson, I., (1994) Πώς να δημιουργούμε ένα Έθνος από Αναγνώστες. Αθήνα: Gutenberg
- Γλώσσα Α' - Στ' Δημοτικού. Βιβλίο Δασκάλου, Μεθοδολογικές Οδηγίες, ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ, ΑΘΗΝΑ 2007
- Γλώσσα Α' - Στ' Δημοτικού. Βιβλίο Μαθητή, ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ, ΑΘΗΝΑ 2007
- Γλώσσα Α' - Στ' Δημοτικού. Τετράδιο Εργασιών, ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ, ΑΘΗΝΑ 2007
- Ong, W. (2005) Προφορικότητα και Εγγραμματοσύνη Μεταφρ. Χατζηκυριάκου, Κ. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης
- Παπαχρίστου, Β. & Μάνδαλου, Α. (2003) Διδακτικές Διαδικασίες Παραγωγής Προφορικού και Γραπτού λόγου. Αθήνα: Εκδόσεις Η προοπτική.
- Schober, O. (2006) Η διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος στο δημοτικό σχολείο Μεταφρ. Κωνσταντινίδης, Κ., Γεμενετζή, Ε., Νούσια, Ε. Αθήνα: Τυπωθήτω
- Τσιλιμένη, Τ. (επιμέλεια), (2007). Αφήγηση και Εκπαίδευση. Βόλος: Εργαστήριο Λόγου και Πολιτισμού Πανεπιστημίου Θεσσαλίας
- Χαραλαμπίδης, Α. & Χατζησαββίδης, Σ. (1997) Η διδασκαλία της λειτουργικής χρήσης της γλώσσας: Θεωρία και πρακτική εφαρμογή. Θεσσαλονίκη: Κώδικας
- Χαραλαμπίδης, Β. (1984) Οργάνωση της διδασκαλίας και της μάθησης ειδικά και κατά μάθημα Αθήνα: Gutenberg
- Πελασγός, Σ. (2008). Τα μυστικά του παραμυθιά. Μαθητεία στην τέχνη της προφορικής λογοτεχνίας και αφήγησης. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Nanson A. (2005). Storytelling and Ecology: reconnecting nature and people through oral narrative. Glamorgan: University of Glamorgan Press
- Flowers, B. S. (1988). Joseph Campbell: The power of myth with Bill Moyers. New York: Doubleday
- Matthews, R. C. (1977). Semantic judgments as encoding operations: The effects of attention to particular semantic categories on the usefulness of interitem relations in recall. *Journal of Experimental Psychology: Human Learning and Memory*, 3, 160–173
- Τσιλιμένη, Τ., (2007), «Η αφήγηση στη σύγχρονη εποχή: Γενική και ειδική θεώρηση. Δυνατότητες και περιορισμοί για μια “νέα” συνάντηση του σύγχρονου ανθρώπου με την προφορική τέχνη του λόγου», στο Τσιλιμένη, Τ. Γραίκος, Ν. (επιμ.), Αφήγηση και Π.Ε.: Κείμενα διημερίδας στο ΚΠΕ Ανατ. Ολύμπου. Συνδιοργανωτές: Εργαστήριο Λόγου Πολιτισμού Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Όμιλος Φίλων Αφήγησης, ΚΠΕ Ανατ. Ολύμπου, σελ. 17-26, Παλαιός Παντελεήμονας Πιερίας, Έκδοση ΚΠΕ Ανατ. Ολύμπου
- Christian Salmon, *Storytelling la machine à fabriquer des histoires et à formater les esprits*, La Découverte, 2007
- Gersie, A. (1992) *Earthtales: Storytelling in Times of Change*, Green Print, London, p. 1
- Larry Brooks (2011), *The Six Core Competencies of Successful Storytelling*
- Lathem, S. (2005), *Learning Communities and Digital Storytelling: New Media for Ancient Tradition*. In C. Crawford et al. (Eds.), *Proceedings of Society for Information Technology Teacher Education International Conference 2005* (pp. 2286-2291). Chesapeake, VA: AACE

Lambert, Joe. (2002) *Digital Storytelling: Capturing Lives, Creating Community*. Berkeley: Digital Diner

Wesch, M. (2009), *New Media Technologies and the Scholarship of Teaching and Learning*, Academic Commons